

ARCHÍV ÚSTAVU PAMÄTI NÁRODA

Krajská správa ZNB Správa Štátnej bezpečnosti v Banskej Bystrici 4. odbor 1969 – 1989

Čiastkový inventár

Spracovala: Mgr. M. Macová
Bratislava 2015

ÚVOD

Predkladaný čiastkový inventár sprístupňuje materiály archívneho fondu Krajskej správy Zboru národnej bezpečnosti Správy Štátnej bezpečnosti v Banskej Bystrici. Konkrétne ide o materiály dokumentujúce činnosť 4. odboru Správy ŠtB v Banskej Bystrici prevažne v rokoch 1983 – 1989, fragmentovite od roku 1969.

Krajské správy ZNB boli zriadené rozkazom ministra vnútra ČSSR č.12 v roku 1966. Ako územné zložky bezpečnostného aparátu štátu bezprostredne nahradili zrušené krajské správy ministerstva vnútra. Ich úlohou bolo priamo riadiť a koordinovať činnosť aparátu Štátnej a Verejnej bezpečnosti a ich spoluprácu s ostatnými orgánmi štátnej správy v krajoch. Krajská správa ZNB sa členila na funkčné a výkonné útvary. Medzi funkčné útvary bol začlenený vnútorný odbor, inšpekcia náčelníka, kádrový a organizačný odbor, hospodársky odbor, spojovací odbor, skupina zvláštnych úloh, neskôr aj krajské stredisko automatizácie a zdravotnícky ústav KS ZNB. K výkonným útvarom patrili odbor rozvedky¹, správa ŠtB, odbor vyšetrovania ŠtB, správa VB, odbor vyšetrovania VB a neskôr aj krajský odbor pasov a víz. KS ZNB so sídlom v Banskej Bystrici bola útvarom pre zabezpečovanie úloh štátnej a verejnej bezpečnosti na území Stredoslovenského kraja.

Správa ŠtB so sídlom v Banskej Bystrici zabezpečovala jednotný výkon činnosti útvarov štátnej bezpečnosti na území Stredoslovenského kraja. Podľa zachovaného organizačného poriadku z roku 1976² vykonávala Správa ŠtB na celom území kraja kontrarozvednú činnosť orientovanú na objasňovanie a dokumentovanie činnosti rozvedok kapitalistických štátov, proti šíreniu ideologickej diverzie zo strany vnútorného nepriateľa a v neposlednom rade činnosť zameranú na ochranu čs. ekonomiky. Na čele Správy ŠtB stál náčelník, ktorý spolu so svojím zástupcom zodpovedal za činnosť podriadených odborov a oddelení vykonávajúcich konkrétne

---

¹ Odbory rozvedky boli v roku 1969 vyňaté z organizácie KS ZNB a začlenené ako súčasť centrály rozvedky – Oblastné odbory I. správy ZNB.

² Rozkaz N KS ZNB v Banskej Bystrici č. 2/1976: Organizačný poriadok Krajskej správy ZNB Banská Bystrica – vydanie.

úlohy v jednotlivých problematikách. V 80. rokoch pracovali v rámci Správy ŠtB tri operatívne odbory (1., 2. a 3. odbor), odbor sledovania (4. odbor), odbor spravodajsko-technických úkonov (6. odbor), vnútorné oddelenie, samostatné vyhodnocovacie a štatisticko-evidenčné oddelenie, neskôr aj odbor pasov a víz a oddelenie letiskovej kontroly. K priamo riadeným útvarom Správy ŠtB patrili aj vysunuté pracoviská zriadené v niektorých okresoch (Dolný Kubín, Čadca, Lučenec, Rimavská Sobota, Veľký Krtíš a Žiar nad Hronom).

Úlohou 4. odboru Správy ŠtB bolo zabezpečovať operatívne sledovanie objektov v rámci akcií rozpracovávaných jednotlivými odborami Správy ŠtB, resp. jej zložkami v okresoch. Pri plnení svojich úloh úzko spolupracoval so 6. odborom, ktorý zabezpečoval spravodajskú techniku. V 80. rokoch pracovalo na 4. odbore do tridsať pracovníkov začlenených do dvoch oddelení.³

Organizovanie sledovacích akcií prebiehalo v úzkej súčinnosti medzi pracovníkmi 4. odboru a operatívnymi pracovníkmi odborov, ktoré daný prípad rozpracovávali a viedla sa o nich podrobná dokumentácia. Pred každou akciou musel operatívny pracovník pracujúci po línii 1., 2. a 3. odboru vypracovať návrh na sledovanie, ktorý podliehal schváleniu náčelníka 4. odboru. Návrhy na sledovanie sa zapisovali do špeciálneho prísne tajného protokolu. Po schválení a lustrácii bol návrh na sledovanie zapísaný do registra spisových zväzkov, kde mu bolo pridelené evidenčné číslo. Spisový zväzok počas doby sledovania viedol zväčša pracovník poverený sledovaním. Tento musel vypracovať aj podrobný plán sledovania s príslušnými grafickými plánmi. Po skončení zmeny spracovával vedúci sledovacej akcie denné súhrny správ (zvodky) o sledovaní, ktoré obsahovali úplný prehľad činnosti a pohybu pozorovaného objektu. O výsledkoch informoval aj príslušného operatívneho pracovníka pre ktorého sa sledovanie realizovalo a ktorého povinnosťou bolo zase bezodkladne oboznámiť pracovníka odboru sledovania o akýchkoľvek nových skutočnostiach, ktoré by mohli ovplyvniť priebeh akcie. Ku každej akcii sa zakladal aj evidenčný list výdajov, ktoré vznikli v súvislosti so

---

³ Archív ÚPN, fond Krajská správa ZNB Správa ŠtB v Banskej Bystrici, Vnútorné oddelenie 1966 – 1988, Využívanie STÚ a sledovania v procese kr. rozpracovania, i. č. 38, spis č. 109, kr. 35.

sledovaním a prehľad fotografií, negatívov a fotokópií písomných materiálov vyhotovených v rámci akcie.⁴

Útvary sledovania využívali pri svojej činnosti maskovacie priestory a stanovišťa pre inštaláciu pozorovacej techniky. Tieto priestory boli evidované na IV. správe ZNB. Štvrtý odbor Správy ŠtB Banská Bystrica využíval na svoju činnosť aj konšpiračné pracovisko s názvom Hraničiar. Išlo o pracovisko so zvláštnym režimom ochrany, ktorú vykonávala stála dozorná služba zložená z pracovníkov operatívno-technickej skupiny 4. odboru.⁵

Metodicky bol 4. odbor riadený a kontrolovaný Správou sledovania, tzv. IV. správou ZNB. Štvrtá správa vydávala rozkazy a metodické pokyny k formám a metódam práce po línii sledovania pre útvary Správ ŠtB, zvolávala celoštátne porady riadiacich pracovníkov 4. odborov a organizovala semináre a odborné stáže.

Zachovaný materiál pochádzajúci z činnosti 4. odboru Správy ŠtB Banská Bystrica je veľmi torzovitý. Väčšiu časť dokumentov prevzal Archív Ústavu pamäti národa od Archívu Ministerstva vnútra SR Nitrianska Streda v rokoch 2006 a 2007. Niekoľko jednotlivín sme vyčlenili aj z materiálu, ktorý odovzdala Archívu Ústavu pamäti národa Slovenská informačná služba v rokoch 2004 a 2005. Išlo o spisový materiál pôvodne určený na skartáciu.

Pri usporadúvaní materiálu a tvorbe štruktúry fondového oddelenia sme sa snažili zrekonštruovať a rešpektovať pôvodnú spisovú manipuláciu v registratúre pôvodcu. Po rozboře sme zistili, že spisové materiály sa členili podľa stupňa utajenia do dvoch kategórií, na spisy prísne tajné a spisy tajné a obyčajné, čomu zodpovedalo aj vedenie podacích protokolov. V každom roku sa viedol osobitne podací denník pre prísne tajné a osobitne podací denník pre tajné a obyčajné spisy. Následne bol spisový materiál manipulovaný po ročníkoch, v rámci nich bol uložený podľa podacích čísel. Táto štruktúra zostala zachovaná aj s ohľadom na dobrú

---

⁴ RMV ČSSR č. 44/1978 – Smernica o činnosti útvarov sledovania Štátnej bezpečnosti (A-oper-IV-2).

⁵ Archív ÚPN, fond Krajská správa ZNB Správa ŠtB v Banskej Bystrici, IV. odbor 1969 – 1989, Smernice pre zvláštny režim ochrany konšpiračného pracoviska 4. odboru „HRANIČIAR“ za roky 1984 – 1986, i. č. 8, spis č. 179, kr. 2.

využitelnosť podacích protokolov, ktoré boli vedené veľmi starostlivo a je v nich zaznamenaný celý pohyb spisu až po jeho uloženie, resp. zničenie. Výnimku tvorili zväzky sledovania, pre ktoré sa na 4. odbore viedol osobitný protokol a boli aj osobitne manipulované.

Štruktúra fondového oddelenia je nasledovná:

I REGISTRATÚRNE POMÔCKY

II SPISOVÉ MATERIÁLY

II/A Spisy prísne tajné (PT)

II/B Spisy tajné a obyčajné (T+O)

III ZVÄZKY SLEDOVANIA

V skupine pod signatúrou I sú uložené registratúrne pomôcky. Konkrétne ide o podacie protokoly prísne tajných spisov a tajných a obyčajných spisov. Každá pomocná kniha tvorí samostatnú inventárnu jednotku.

Signatúra II obsahuje spisové materiály. Prvá časť (II/A) tvoria spisy prísne tajné, druhú časť (II/B) spisy tajné a obyčajné. Inventárnou jednotkou je tu ročník spisov. V rámci roka sú spisy uložené podľa čísel pridelených z podacieho protokolu. Čísla spisov sú uvedené v zátvorke za registmi. V prípade, že ide o spis preprotokolovaný, je táto skutočnosť uvedená v zátvorke za registom.

V skupine pod signatúrou III sú uložené zväzky sledovania. Zväzky sú uložené podľa krycích názvov v abecednom poradí. Každý zväzok tvorí samostatnú inventárnu jednotku.

Časový rozsah fondového oddelenia je vymedzený rokmi 1969 až 1989. Spisový materiál a registratúrne pomôcky pochádzajú najmä z rokov 1983 – 1989. Písomný materiál z činnosti 4. odboru pred roka 1983 bol sprístupnený pracovníkmi Štatisticko-evidenčného odboru Vnútornej a organizačnej správy FMV v Spišskom Podhradí v rokoch 1984 a 1989 vo forme inventárov, ktoré sa nachádzajú v Archive

Ústavu pamäti národa.⁶ Súčasťou nami spracovaného fondového oddelenia sú aj staršie materiály. Ide o zväzky sledovania, pochádzajúce z rokov 1969 – 1977.

Napriek skutočnosti, že dokumenty pochádzajúce z činnosti 4. odboru sa zachovali v neúplnom stave, môžu prípadnému bádatelovi priblížiť metódy a spôsoby práce tej zložky Štátnej bezpečnosti, ktorá vykonávala kontrolu pohybu, pobytu a činnosti záujmových osôb. O konkrétnych akciách, v rámci ktorých príslušníci 4. odboru zasahovali, nás informujú najmä ročné vykonávacie plány práce a správy o ich plnení. Zachované zväzky sledovania nám zase môžu pomôcť vytvoriť si lepší obraz o postupoch sledovania a spôsoboch ich dokumentácie.

Materiál 4. odboru obsahuje 59 inventárnych jednotiek a je uložený v 7 archívnych krabiciach.

---

⁶ LONGAUEROVÁ, E.: *Krajská správa ZNB Správa ŠtB Banská Bystrica a útvary ŠtB v Stredoslovenskom kraji - II. diel.* Spišské Podhradie 1984; LONGAUEROVÁ, E.: *Krajská správa ZNB Správa ŠtB Banská Bystrica a útvary ŠtB v Stredoslovenskom kraji - III. diel.* Spišské Podhradie 1989.

I REGISTRATÚRNE POMÔCKY

Inv. č.	Obsah	Rok	Kr. č.
1	Podací protokol PT	1983	1
2	Podací protokol PT	1984	1
3	Podací protokol PT	1985	1
4	Podací protokol T+O	1983	1

II SPISOVÝ MATERIÁL

III/A Spisy prísne tajné (PT)

Inv. č.	Obsah	Rok	Kr. č.
5	Vyhodnotenie práce 4. odboru za rok 1982 (3); Protokol o zničení rozkazov a nariadení (10); Správa z tematickej preverky dodržiavania zásad nariadenia MV ČSSR č. 1/77 na 4. odbore (61); Protokol o odovzdaní a prevzatí písomnej agendy medzi príslušníkmi 4. odboru Nikolajom Šuťákom a Adolfom Debnárom (70); Záznam o odovzdaní a prevzatí spisovej agendy medzi príslušníkmi 4. odboru Petrom Revajom a Miroslavom Kapustom (76); Vyhodnotenie činnosti 4. odboru za rok 1983 (81); Zápis o kontrole a odovzdaní písomností a materiálov 4. odboru novému referentovi – hospodárovi (84).	1983	1
6	Zberný hárok: Plán práce na rok 1984: Plán činnosti 4. odboru na rok 1984, Mesačné plány práce vedenia 4. odboru, Vyhodnotenie činnosti 4. odboru za 1. štvrťrok 1984, Správa o využívaní prostriedkov 4. odboru v procese agentúrno-operatívneho riadenia za rok 1984 (2); Zberný hárok: Vedenie 4. odboru: Plán porád vedenia na 1. polrok 1984, Zápisnice z porád vedenia 4. odboru v roku 1984 (7); Zberný hárok: Výpisy zo záverov operatívnych porád vedenia Správy ŠtB za rok 1984 (12); Pokyny k súčinnosti útvarov FMV a Spravodajskej správy generálneho štábu MNO, Správa o súčinnosti 4. odboru so SS GŠ MNO za rok 1984 (18); Zberný hárok: Štvrťročné prehľady o využívaní prostriedkov 4. odboru v roku 1984 (21); Správa z preverky stavu, využitia, uloženia a evidencie technických prostriedkov pridelených 4. odboru, výslednosti práce a dodržiavania zásad konšpirácie (37); Vyhodnotenie činnosti 4. odboru za rok 1984 (42).	1984	1

- 7 Zberný hárok: Porady 4. odboru a plán činnosti na rok 1985; Plány porád vedenia na 1. a 2. polrok 1985, Zápisnice z porád vedenia 4. odboru v roku 1985, Plán činnosti 4. odboru na rok 1985, Správa o plnení úloh z RVP 4. odboru za 1. polrok 1985 (1); Zberný hárok: Výpisy zo záverov zasadnutí štábu náčelníka KS ZNB za roky 1984 – 1985 (3); Zberný hárok: Výpisy zo záverov operatívnych porád vedenia Správy ŠtB za rok 1985 (5); Zberný hárok: Štvrťročné prehľady o využívaní prostriedkov 4. odboru v roku 1985 (10); Zberný hárok: Štvrťročné hlásenia o činnosti 4. odboru za rok 1985 (12); Pokyny k zabezpečeniu nerušeného priebehu významných politicko-spoločenských udalostí v Stredoslovenskom kraji v roku 1985 (13); Vyhodnotenie morálno-politického stavu na 4. odbore za rok 1984 (16); Mesačné hodnotenia činnosti 4. odboru za rok 1979 (19) (preprotokolované z roku 1979); Zberný hárok: Záznamy z kontrol uloženia utajovaných materiálov na pracoviskách 4. odboru v roku 1985 (26); Vyhodnotenie ciest diplomatických pracovníkov BVV a AVV do Stredoslovenského kraja od septembra 1984 (42); Vyhodnotenie činnosti 4. odboru za rok 1985, Správa o využívaní prostriedkov 4. odboru v procese agentúrno-operatívneho riadenia za rok 1985 (43); Vyhodnotenie morálno-politického stavu na 4. odbore za rok 1985 (45). 1 2
- 8 Zberný hárok: Výpisy zo záverov operatívnych porád vedenia Správy ŠtB za rok 1986 (2); Pokyn k zabezpečeniu nerušeného priebehu významných politicko-spoločenských udalostí v Stredoslovenskom kraji v roku 1986 (3); Plán práce 4. odboru na rok 1986 (4); Zberný hárok: Vedenie 4. odboru: Plán porád vedenia na 1. a 2. polrok 1986, Zápisnice z porád vedenia 4. odboru v roku 1986 (6); Zberný hárok: Poznanky zo sledovania v akcii HELIOS 84 (7); Zberný hárok: Záznamy z kontrol uloženia utajovaných materiálov na pracoviskách 1986 2

- 8 4. odboru v roku 1986 (11); Smernice pre zvláštny režim ochrany konšpiračného pracoviska 4. odboru „HRANIČIAR“ za roky 1984 – 1986 (17); Zberný hárok: Štvrťročné prehľady o využívaní prostriedkov 4. odboru v roku 1986 (19); Zberný hárok: Štvrťročné hlásenia o činnosti 4. odboru za rok 1986 (20); Výpisy zo záverov zasadnutí štábu náčelníka KS ZNB za rok 1986 (21); Návrh na vykonanie preventívnej ochrany príslušníkov 4. odboru zaradených na pracovisku so zvláštnym režimom ochrany (22); Hlavné úlohy 4. odboru Správy ŠtB Banská Bystrica k zabezpečeniu realizácie záverov 17. zjazdu KSČ v oblasti bezpečnostnej politiky strany a štátu na obdobie 1986 – 1990 (24); Správa o využívaní prostriedkov 4. odboru v procese agentúrno-operatívneho riadenia v roku 1986 (47). 1986 2
- 9 Správa o využívaní prostriedkov 4. odboru v procese agentúrno-operatívneho riadenia za rok 1988 (2); Zberný hárok: Výpisy zo záverov operatívnych porád vedenia Správy ŠtB za rok 1989 (4); Vyhodnotenie morálno-politického stavu príslušníkov 4. odboru za rok 1988 (12); Charakteristika objektov akcií rozpracovávaných na 2. odbore Správy ŠtB (14); Záznam z kontrolnej porady na 4. odbore zvolanej pre posúdenie systému materiálneho zabezpečenia prostredníctvom IV. správy ZNB (16); Správa z preverky plnenia úloh na 4. odbore (18); Pokyn k zabezpečeniu nerušeného priebehu významných politicko-spoločenských udalostí v Stredoslovenskom kraji v mesiaci august 1989 (26); Rozpisy pohotovosti príslušníkov 4. odboru v mesiacoch august, november a december 1989 (28); Rozpis pohotovosti príslušníkov 4. odboru v období 24. – 27. augusta 1989 (29); Pokyn k zabezpečeniu nerušeného priebehu významných politicko-spoločenských udalostí v Stredoslovenskom kraji v mesiaci október 1989 (36). 1989 2

II/B Spisy tajné a obyčejné (T+O)

Inv. č.	Obsah	Rok	Kr. č.
10	Návrh na vyradenie písomností 4. odboru z roku 1977 (14).	1983	2

ARCHÍV ÚPN

III ZVÄZKY SLEDOVANIA

Inv. č.	Obsah	Rok	Kr. č.
11	Akcia ALFRED – previerka spravodajských prostriedkov v oblasti pohraničia s MLR a PLR, trasa SEVER – JUH.	1976	3
12	Akcia BETA – Marcel Martin.	1976	3
13	Akcia BORIS – Vladimír Dobřík.	1975 – 1976	3
14	Akcia BRITÁNIA – sledovanie zamestnancov anglickej firmy RANK-XEROX počas výstavy reprografického zariadenia v pojazdnej vlakovej súprave na železničných staniciach Martin, Banská Bystrica a Žilina.	1975 – 1976	3
15	Akcia BUNIČINA – Anton Šedo.	1975 – 1976	4
16	Akcia EMIGRANT – Lothar Kempe.	1976	4
17	Akcia GENERÁLI – Adriano Galli.	1976	4
18	Akcia GUSTO – Karol Tvrдый.	1976	4
19	Akcia HUBERT – Herbert Willenshofer.	1969 – 1976	4
20	Akcia HUBERTUS – Vladimír Hušek.	1976	4
21	Akcia KANTOR – Jozef Mikuš.	1976	4
22	Akcia KAUFMANN – Adolf Otto Goebel.	1975 – 1976	4
23	Akcia KINEX – Margita Dianišková.	1975 – 1976	4
24	Akcia KONŠTRUKTÉR – Vladimír Hirner.	1976	4
25	Akcia KOREŠPODENTKA – Margita Šumpíková.	1976	4

26	Akcia KRAJAN – Rudolph Migay.	1976 – 1977	5
27	Akcia OSMIUM – Irma Scott.	1976	5
28	Akcia PASTIER – Ján Daněk.	1976	5
29	Akcia PAVEL – Pavel Žarnovičan.	1976 – 1977	5
30	Akcia PETER – Peter Weger.	1976	5
31	Akcia PLASTIK – Hans-Josef Büschkes.	1976	5
32	Akcia PLASTIK 1 – Klaus Messer.	1976	5
33	Akcia PLASTIK 2 – Hans-Robert Nielsen.	1976	5
34	Akcia PLASTIK 3 – Willi Christott.	1976	5
35	Akcia PLASTIK 4 – Herman Biederer.	1976	5
36	Akcia PROFESOR – Pavel Kachnič.	1974 – 1976	5
37	Akcia PROFESORKA – Mariana Martincová.	1976	5
38	Akcia RADAR – Sven Inge Anderson.	1976	5
39	Akcia REDAKTOR – Zdeno Oravec.	1976	6
40	Akcia SAMO – Jozef Reich.	1974 – 1976	6
41	Akcia SEVER – sledovanie juhoslovanských štátnych občanov kontaktujúcich čs. občanov v pohraničných oblastiach s PĽR.	1976	6
42	Akcia SKLENÁR (SKLENÁR II) – Július Puchert.	1975 – 1976	6

43	Akcia STOP – preverka dodržiavania opatrení v akcii STOP vykonaním kontrolnej jazdy po trase vojenských objektov v oblasti Sliač, Stráže nad Zvolenom, Zvolen a Oremov Les.	1976	6
44	Akcia ŠTROS – Jaroslav Štrauch.	1976	6
45	Akcia TAVIČ – Jozef Kudlík.	1976	6
46	Akcia TECHNOLOG – Dieter Sýkorský.	1975 – 1976	6
47	Akcia TLAČIAR – Rudolf Rožďalovský.	1976	6
48	Akcia TURISTA – Bruno Innocente.	1976	6
49	Akcia UČITELKA – Ľudmila Dobriková.	1976	7
50	Akcia VANAD – Robert A. Milispaugh.	1976	7
51	Akcia VDOVA – Františka Vdoviaková.	1975 – 1976	7
52	Akcia VILLY – Vilhelm Wienand.	1976	7
53	Akcia VRŠATEC – sledovanie účastníkov 5. konferencie čs. fyzikov o absorpcii ultrazvuku v pevných látkach.	1976 – 1977	7
54	Akcia VYSLANEC – Hamid Loufti.	1976	7
55	Akcia VYSLANEC 1 – Ali Samhourí.	1976	7
56	Akcia VYSLANEC 2 – Nabih Bazz.	1976	7
57	Akcia VYSLANEC 3 – Hamza Zouhair.	1976	7
58	Akcia VYSLANEC 4 – Mariana Iraki.	1976	7

ARCHÍV ÚPN

ZOZNAM SKRATIEK:

- AVV – americké veľvyslanectvo (Zastupiteľský úrad Spojených štátov amerických)
- BVV – britské veľvyslanectvo (Zastupiteľský úrad Veľkej Británie)
- čs. – československý
- ČSSR – Československá socialistická republika
- FMV – Federálne ministerstvo vnútra
- KS ZNB – Krajská správa Zboru národnej bezpečnosti
- KSČ – Komunistická strana Československa
- MLR – Maďarská ľudová republika
- MNO – Ministerstvo národnej obrany
- MV ČSSR – minister vnútra, ministerstvo vnútra Československej socialistickej republiky
- O – obyčajné
- PLR – Poľská ľudová republika
- PT – prísne tajné
- RVP – ročný vykonávací plán
- SS GŠ MNO – Spravodajská správa Generálneho štábu Ministerstva národnej obrany
- ŠtB – Štátna bezpečnosť
- T – tajné
- VB – Verejná bezpečnosť
- ZNB – Zbor národnej bezpečnosti